

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้มีการทำการค้ากับต่างประเทศมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และประเทศซึ่งเป็นคู่ค้าสำคัญ ๆ ของไทยก็มีอยู่หลายประเทศด้วยกัน ในจำนวนประเทศคู่ค้าทั้งหลายประเทศญี่ปุ่นนับได้ว่าเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในเวลานี้ มีรายได้สูงมีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงและมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่มาก ในอนาคตคาดว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นจะมีขนาดใกล้เคียงกับสหรัฐอเมริกาซึ่งน่าจะเป็นตลาดที่สำคัญของไทย อย่างไรก็ตามประเทศญี่ปุ่นกลับได้ชื่อว่าเป็นเกาะตลาดซาก โดยมีการกล่าวหาของต่างชาติต่อตลาดภายในประเทศญี่ปุ่นว่ามีลักษณะค่อนข้างปิด ซึ่งมักจะพิจารณาจากการที่ญี่ปุ่นมีลักษณะดุลการค้าเกินดุลและมีการนำเข้าในสัดส่วนที่ต่ำ แม้ว่าจะมีการยอมรับว่าขอบเขตการลดภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นในช่วงไม่กี่ปีมานี้มีความชัดเจนมากกว่าประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ แต่สำหรับอัตราภาษีศุลกากรในช่วงก่อนและหลังการเจรจารอบโตเกียวของแกตต์ อัตราภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นนั้นมากกว่าประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ เป็นอย่างมาก การร้องเรียนของต่างชาตินั้นต่างมีนัยว่าเป็นผลจากสิ่งกีดขวางทางการค้าที่ใช้ภาษีศุลกากรซึ่งยากในการวัดคำนวณเพราะขึ้นกับมาตรการบางอย่างที่แน่นอนของรัฐบาลหรือการดำเนินการของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในบางส่วนอาจมีการสร้างหลักประกันการนำเข้าสินค้าที่เป็นพืชผักหรือสัตว์ว่า ต้องมีการตรวจโรคเพื่อป้องกันโรคระบาดบางชนิด แต่ในแง่ของประเทศผู้ส่งออกสิ่งนี้เป็นสิ่งกีดขวางทางการค้าที่ไม่จำเป็นเพราะผู้ส่งออกเชื่อว่าไม่มีอันตรายจากโรคระบาด นอกจากนี้การตรวจสอบมาตรฐานหรือการรับรองสินค้าให้ได้มาตรฐานก็เป็นขั้นตอนหนึ่งของการนำเข้า ซึ่งเจ้าของกิจการชาวญี่ปุ่นมักไม่ต้องการให้นำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งมีการแข่งขันโดยตรงกับการผลิตภายในประเทศของญี่ปุ่น ด้านขั้นตอนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศการปฏิบัติต่อสินค้านำเข้าที่จริงก็มักแตกต่างจากกฎระเบียบของทางการหรือนโยบายที่ทางการประกาศไว้

จากการที่ประเทศญี่ปุ่นถูกกล่าวหาว่าเป็นประเทศที่เจาะตลาดหรือเข้าสู่ตลาด (Market access) ได้ยาก ประเทศส่วนใหญ่ที่กล่าวหาหมักจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งถ้าเราพิจารณาจากตารางที่ 1.1 ซึ่งแสดงถึงดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏชัด ("Revealed" comparative advantage) ของผู้ส่งออกที่ส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นในปี (1986-90) เราจะเห็นได้ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศอุตสาหกรรมใหม่ส่วนใหญ่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งสินค้าอุตสาหกรรมไปยังตลาดญี่ปุ่น เป็นต้นอเมริกาและเยอรมนีมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในเครื่องจักรและอุปกรณ์มากที่สุด เกาหลีใต้และฮ่องกงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่เครื่องกล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแบบแผนการค้าของประเทศญี่ปุ่นกับกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่นั้นมักจะเป็นการค้าในสินค้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่เรียกว่าการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน

ส่วนประเทศไทยที่ยังถือว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนานั้นมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าจำพวกสินค้าเกษตรและอาหารมากที่สุด ซึ่งความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่แตกต่างกันนี้น่าจะส่งผลต่อการเจาะตลาดของประเทศญี่ปุ่นแตกต่างกันออกไปด้วย จึงน่าที่จะทำการศึกษาว่าสินค้าทั้งหลายที่ไทยทำการส่งออกไปญี่ปุ่นนั้น เข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้หรือไม่เมื่อเทียบกับตลาดสำคัญอื่น ๆ ที่ไทยได้ทำการค้าด้วย ในแง่ของการเข้าสู่ตลาดนั้นไม่ควรพิจารณาจากดุลการค้าที่ญี่ปุ่นมีกับแต่ละประเทศ (Bilateral trade deficit) แต่ควรคำนึงถึงตัวแปรความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เช่น แบบแผนทรัพยากรการผลิตซึ่งอธิบายแบบแผนการค้าด้วย นัยก็คือการศึกษาว่าไทยเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้หรือไม่ ไม่อาจพิจารณาจากตัวเลขดุลการค้าที่ขาดดุลกับประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น หากแต่ควรพิจารณาถึงลักษณะความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในทรัพยากรการผลิตที่ประเทศของตนมีอยู่ ประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรการผลิตตัวใดก็น่าที่จะมีการส่งออกสุทธิในสินค้าที่ใช้ทรัพยากรตัวนั้นมาก และถ้าหากขาดแคลนทรัพยากรตัวใดก็ควรที่จะนำเข้าสุทธิในสินค้าที่ใช้ทรัพยากรที่ขาดแคลนนั่นมาก อีกทั้งควรพิจารณาในเรื่องของการมีสิ่งกีดขวางทางการค้าที่ผิดปกติไปจากประเทศอื่น ๆ ซึ่งในบางกรณีอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อพิจารณาจากความอุดมสมบูรณ์ในปัจจุบันการผลิตแล้วน่าจะมีการส่งออกในสินค้านั้น ๆ เข้าไปได้มาก แต่ผลที่ได้กลับพบว่าสินค้านั้นกลับเข้าสู่ตลาดได้ยาก ดังนั้นเราจึงน่าที่จะมีการศึกษาทั้งในส่วนของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยและควรจะศึกษาครอบคลุมไปถึงกรณีที่โครงสร้างการค้ามีลักษณะที่ผิดปกติด้วย

ตาราง 1.1 แสดงดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของผู้ส่งออกที่ส่งออกไปประเทศคู่ค้าในปี 1986-1990

ประเทศคู่ค้า SITC	สินค้าเกษตร และอาหาร	สินแร่	เชื้อเพลิง	สินค้าอุตสาหกรรมที่ ไม่ใช่เครื่องกล	เครื่องจักรและ อุปกรณ์
	(0+1)	(2+4)	(3)	(5+6+8)	(7)
อเมริกาเหนือ	1.346	1.412	0.343	0.857	0.755
แคนาดา	1.258	3.005	0.775	0.447	0.200
สหรัฐอเมริกา	1.394	1.173	0.172	0.948	2.091
เม็กซิโก	0.588	0.608	2.579	0.428	0.311
ประชาคมยุโรป(12)	0.707	0.208	0.030	1.826	2.247
เยอรมนี	0.195	0.047	0.006	1.402	4.140
ละตินอเมริกา	1.543	1.849	0.625	2.968	0.185
ตะวันออกกลาง	0.018	0.035	3.799	0.170	0.012
ตะวันออกไกล	1.062	0.892	1.072	1.117	0.577
เกาหลีใต้	1.038	0.210	0.206	1.987	1.083
ไต้หวัน	1.912	0.370	0.033	1.481	1.376
ฮ่องกง	0.510	0.363	0.006	2.246	0.809
จีน	1.190	0.867	0.994	1.319	0.132
อาเซียน (6)	0.743	1.277	2.022	0.427	0.328
สิงคโปร์	0.252	0.271	2.090	0.541	1.433
ไทย	2.705	1.533	0.003	0.839	0.680
มาเลเซีย	0.130	3.101	1.555	0.237	0.292
อินโดนีเซีย	0.438	0.580	2.874	0.408	0.008
ฟิลิปปินส์	2.469	2.365	2.123	0.594	0.377
บรูไน	0.001	0.007	4.068	0.001	0.000
อื่น ๆ	1.417	1.914	0.246	1.359	0.014
ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์	1.352	2.352	1.118	0.476	0.090
ออสเตรเลีย	1.167	2.432	1.273	0.397	0.098
นิวซีแลนด์	2.555	1.838	0.114	0.991	0.309

ที่มา : Teerana Bhongmakapat, "An analysis of Regional Trading Blocs," Discussion Paper, No. 3503, (Chulalongkorn Economics Research Center, 1992).

1.2 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความยากง่ายของการเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นของสินค้าไทยเปรียบเทียบกับตลาดอื่น ๆ ซึ่งเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทย ทั้งนี้โดยจำแนกในระดับรายหมวดสินค้า

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสินค้าส่งออกจากประเทศไทยไปยังตลาดญี่ปุ่นและตลาดอื่น ๆ โดยปีที่ใช้ในการศึกษานั้นครอบคลุมเฉพาะปี 1989 ขอบเขตของการวิเคราะห์จะประกอบด้วยกลุ่มสินค้า 10 กลุ่ม ซึ่งแบ่งเป็นรายสินค้าทั้งหมด 36 รายสินค้า และประเทศคู่ค้าของไทยอีก 46 ประเทศ

1.4 วิธีการศึกษา

ในการศึกษานี้เราได้ใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในการประเมิน การค้าสุทธิ (net trade) เป็นตัวแปรตาม(dependent variable) และใช้ตัวแปรความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตอีก 6 ตัวแปรเป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) ซึ่งประกอบไปด้วย ปริมาณทุน(capital stock) จำนวนแรงงานที่มีการศึกษาระดับต่ำ (low educational attainment labor) จำนวนแรงงานที่มีการศึกษาระดับสูง(high educational attainment labor) ปิโตรเลียมสำรอง(petroleum reserve) ถ่านหิน(coal) พื้นที่เพาะปลูก(land arable) ในการศึกษาชิ้นนี้คาดว่าการศึกษาในแต่ละระดับน่าจะส่งผลต่อการค้าสุทธิในแนวทางที่ต่างกัน ดังนั้นน่าจะมีการแยกระดับการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนตัวแปรอิสระอีก 3 ตัวแปรจะเป็นตัวแปรหุ่นซึ่งแทนประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

จากงานการศึกษาชิ้นนี้จะทำให้เราทราบว่า จากที่เราทำการค้ากับประเทศญี่ปุ่น มาเป็นเวลานานนั้นประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะของตลาดที่ค่อนข้างปิดหรือไม่เมื่อเทียบกับประเทศ คู่ค้าอื่น ๆ ของไทยเพื่อใช้เป็นฐานการศึกษาเชิงประจักษ์สำหรับประเทศไทยซึ่งอาจเป็นประโยชน์ ต่อการเจรจาต่อรองทางการค้าระหว่างไทยกับประเทศคู่ค้าและอาจช่วยให้เกิดการปรับมาตรการ ให้มุ่งไปที่ตลาดซึ่งเปิดกับไทยหรือพหุภาคีที่จะหาหนทางแก้ไขปัญหาในการที่จะเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่น สำหรับสินค้าเฉพาะรายการให้ได้ ทั้งนี้โดยอาจปรับเปลี่ยนช่องทางทางการค้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ทางด้านนโยบายการค้าหรือทางการเจรจาทางการค้าเพื่อที่ว่า การขาดดุลการค้าเป็น จำนวนมากของไทยต่อญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ศูนย์วิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย